

FILM KIRJANDUSTUNNIS

Kirsi Rannaste

Tänapäeva õpilased vaatavad meelsasti filme ja seetõttu võiks õpetajale olla igapäevatoos väljakutseks ka see, kuidas kujundada õpilased aktiivseteks filmivaatajateks. Kui filmi ja ilukirjanduslikku teksti kasutatakse klassis paralleelselt, saab õpilane rakendada võtteid ja tehnikaid, mida ta kasutab nii filmi vaatamisel kui ka teose lugemisel. Õpilased ei pea valima ilukirjandusteoste lugemise ja filmide vaatamise vahel, sest teha saab mõlemat, kui õpetaja pakub õpilastele selleks piisavalt ülesandeid. (Teasley, Wilder 1994, Martin 2009, Owens 2011)

Levinud on veendumus, et filmi vaatamine on vähemnõudlikum tegevus kui lugemine, sest ekraanil esitatu jätab vähe kujutlusvõime hooleks. Kuid filmi vaatamine nõuab, et vaataja pööraks tähelepanu sellele, mis on kaadris igal ajahetkel, mille poolest film kirjandusteosest erineb või mille poolest teosele sarnaneb ning milline on selle helitaust. Kõik need kolm filmi narratiivset kategooriat ning lugematu hulk alakategooriaid nõuavad vaatajalt erineval tasemel teadlikkust. (McFarlane 2007: 15–17)

Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine võib õpilast suunata lugema tervikteost, annab võimaluse kirjutada võrdlev analüüs tervikteose või katkendi ja selle põhjal tehtud filmi/televastuse kohta, mis arendab õpilase kuulamis-, kõnelemis- ja kirjutamisoskust. Filmi juhitud vaatamine kujundab õpilastest tähelepanelikke kuulajaid ja vaatajaid, pakub võimalusi oma arvamuse avaldamiseks, suunab õpilasi otsima informatsiooni kirjanike ja kirjandusteoste kohta. Filmi vaatamine võib kaasa aidata sellele, et õpilasel on kergem lugeda ja loetut mõista ning oma arvamust avaldada. Õpilasest tuleb kujundada kriitiline vaataja, kes ennustab, loob seoseid, sekkub, küsib küsimusi ja interpreteerib nähtut.

Näidisülesanne. Õpilased koostavad nimekirja oma 10 lemmikfilmist. Järgnevalt valib iga õpilane endale paarilise ning mõlemad räägivad ühest oma valitud filmist (tegelastest, süžest, vaatenurgast, teemadest, meeleolust jne).

Näidisülesanne. Enne kirjandusteose lugemist näitab õpetaja katkendit vastavasisulisest filmist. Õpilased analüüsivad nähtu põhjal tegelasi, teemasid, ennustavad, mis võiks teoses toimuda, teevad tähelepanekuid filmi kohta, mis valmistab neid ette teose lugemiseks.

Õpetaja ei pea tingimata tervet filmi näitama, mõnikord piisab ka mõnest stseenist, neid tuleb aga hoolikalt valida. Õpetaja võib filmist näidata ka ainult ühe stseeni (2–10 minutit pikk) või lõigata stseenidest kokku oma versiooni. Valida võib ka filmi, mis ei põhine teosel, kuid sarnaneb sellega. See võib olla sarnase teema, tegelaste või süžeeaga film või sama autori mõne teise teose filmiversioon.

Enne filmi vaatamist

Enne filmi vaatamist peab õpetaja olema veendunud, et

- 1) film on vaatamiseks sobiv (näiteks vägivald filmis jne);
- 2) tunnis on võimalik/mõttekas näidata filmi tervikuna /ainult katkendit;
- 3) klassiruumis on võimalik filmi vaadata (vajalik töökorras tehnika jne).

Õpetaja peaks välja selgitama ka õpilaste eelteadmised filmi teema kohta. Õpilased võivad üles kirjutada, mida nad kindlasti antud teemast teavad. Pärast filmi vaatamist võivad õpilased

koostatud nimekirja üle vaadata, et välja selgitada, mida uut nad õppisid. Õpilased võib jagada ka gruppideks ning iga grupp teeb kokkuvõtte, mida nad antud teemast teavad ja koostab loetelu küsimustest, mida nad tahaksid küsida. Enne filmi vaatamist võivad õpilased joonistada ka mõistekaardi, vastata teemakohastele küsimustele, ennustada, millest film räägib, kes on selle tegelased, kus ja millal toimub tegevus jne.

Näidisülesanne. Õpetaja palub kirjutada enne filmi(katkendi) vaatamist, vaatamise ajal ja pärast vaatamist, millest õpilased mõtleavad. Õpilased võivad oma teksti alustada järgmiselt: *Ma mõtlen, et... Mulle tundus, et..., Ma mõtlesin, et ...*

Filmi vaatamise ajal

Iga filmi(katkendi) vaatamine peab olema seotud konkreetse ülesandega. Küsimused filmi kohta muudavad filmi vaatamise tähendusrikkamaks, suunavad õpilasi aktiivselt filmi vaatama ja vaadatud ka hindama. Filmi võib vaadata ka katkendite kaupa ning nii saab õpetaja enam juhtida õppimise protsessi. Filmi võib jagada tähenduslikeks osadeks – üks pikk stseen või mitu omavahel seotud stseeni – keskmise pikkusega 12–15 minutit. (*Teasley, Wilder 1994*) Üksikut katkendit võib näidata tunni alguses, keskel või lõpus ning iga näidatud katkendit tuleks analüüsida.

Näidisülesanne. Õpilased täidavad filmi(katkendi) vaatamise ajal järgmise tabeli.

ÜLESEHITUS Märkike ära stseenid filmis, kus te näete huvitavat lähi- või kaugvaadet.	VALGUS/VÄRVID Märkige ära stseenid, kus te näete huvitavat valguse või värvide kasutamist.
KULTUURIKONTEKST Märkike ära stseenid, kus te märkasite midagi (kujund, muusika, sõna, väljend jne), mis on omane just sellele ajastule/kultuurile, mida filmis käsitletakse.	ISIKLIK ARVAMUS Mida te arvate vaadatud filmist? Mis teile meeldis? Ei meeldinud? Millised kujundid olid meelde jäävad teie jaoks ja miks?

Filmi(katkendi) vaatamise ajal võivad õpilased täita ka lünktesti vaadatud filmi kohta, täita tabelleid, lahendada valikvastustega ülesandeid jne

Pärast filmi vaatamist

Näidisülesanne. Pärast filmi vaatamist esitavad pinginaabrid üksteisele filmi kohta küsimusi ning püüavad neile vastata.

Näidisülesanne. Õpilased kirjutavad kahe minuti jooksul üles kõik mõtted, mis neil filmikatkendit vaadates meelde tulid.

Näidisülesanne. Õpetaja valib vaadatud filmist neli teemat ning koostab iga teema kohta ülesannete lehe. Õpilased valivad ühe neid huvitava teema, mis neile enim meeldis, enim küsimusi tekitas jne ning rühmatöö tulemus esitatakse kaasõpilastele.

Näidisülesanne. Pärast filmi vaatamist palub õpetaja õpilastel rühmatööna koostada mõistekaardi. Alguses kirjutab õpetaja kõige olulisemad mõisted/ märksõnad tahvlile ning siis palub igal grupil koostada oma mõistekaardi. Iga grupp esitab oma mõistekaardi klassile.

Näidisülesanne. Et julgustada õpilasi võrdlema ja vastandama, jagab õpetaja õpilased gruppidesse. Iga grupp koostab tabeli/ skeemi näiteks sarnastest ja erinevatest tegelastest. Iga grupp esitab oma töö tulemuse klassile.

Näidisülesanne. Õpilased vastavad küsimustele.

Mis teid selle filmi juures huvitas?

Mille poolest see film on unikaalne/ eriline?

Kuidas filmi visuaalne külg teid mõjutas?

Millised ideid/ seoseid/ assotsiatsioone vaadatu teie tekitas?

Pärast küsimustele vastamist töötavad õpilased paarides ning analüüsivad üksteise vastuseid.

Näidisülesanne. Pärast filmi vaatamist palub õpetaja õpilastel kirjutada 2–3 omadussõna, mis kirjeldavad või iseloomustavad filmi peategelasi. Rühmatööna koostavad õpilased nimekirja omadussõnadest ning esitavad selle kaasõpilastele. Millised omadussõnad korduvad?

Näidisülesanne. Pärast filmi vaatamist jagunevad õpilased paaridesse ning rääkivad üksteisele sellest, mida nad filmist õppisid.

Näidisülesanne. Õpilased jaotatakse rühmadesse ning iga rühm vastab eri küsimusele filmi kohta. (Mis teile filmis eriti meeldis? Mis vaadatud filmis tekitas küsimusi? Kas filmis oli midagi raskesti mõistetavat? jne)

Näidisülesanne. Õpilased loevad läbi teose teksti, vaatavad läbi filmi, arutlevad teoses loetud ja filmis nähtu üle, kavandavad ja kirjutavad lühiessee filmi interpretatsiooni põhjendatusest. Kirjandusteose ja selle põhjal tehtud filmi käsitlemist tunnis, on kirjeldatud järgmises allikas: Owens, L. L. Comparing a Literary Work to Its Film Interpretation. 2011. (<http://www.readwritethink.org/classroom-resources/lesson-plans/comparing-literary-work-film-1048.html>)

Veel küsimusi/ülesandeid

Milline on teie üldine reageering filmile? Mida te filmist arvate?

Mis võiks selle filmi eesmärk olla? (edastada infot, veenda milleski jne)

Milliseid teemasid film käsitleb?

Kirjeldage filmi muusikat. Kas muusika toetab tegevust?

Kas ja kuidas kajastub muusikas filmi meeleolu?

Kas muusika on filmi jaoks tähtis?

Millise stseeni te filmi lisaksite?

Millise stseeni jätaksite filmist välja?

Millised stseenid võiks filmist välja jätta, ilma et see mõjutaks filmi üldist tegevuskäiku?

Milline on vaadatud filmi kõige olulisem stseen?

Miks filmi tegijad on mõne stseeni filmist välja jätnud?

Kas film toetub teose tekstile? Kui teosepõhine film oli?

Mille poolest film ja teos sarnanevad või erinevad?

Millise filmi tegelasega teie samastuksite?

Kuidas võiks tegelaste elu edasi minna pärast filmi lõppu?

Mida te filmist õppisite?

Miks selline film tehti? Mis võis olla filmitegijate eesmärgiks?

Mis teile meeldis/ei meeldinud filmis?

Kui teil oleks võimalus film uuesti teha, siis kuidas sellele teemale läheneksite?

Kuidas seostub vaadatud film sinu kogemusega?

Kasutatud kirjandus

- Martin, A.** Teaching Literary Concepts Using Popular Films. 2009.
(<http://www.suite101.com/content/teaching-literary-concepts-using-popular-films-a172838>).
- McFarlane, B.** 2007. Reading film and literature. - The Cambridge Companion on Screen. Edited by Cartmell, D. and Whelehan, I. Cambridge University Press, , p 15 -28.
- Owens, L. L.** Comparing a Literary Work to Its Film Interpretation. 2011.
(<http://www.readwritethink.org/classroom-resources/lesson-plans/comparing-literary-work-film-1048.html>).
- Teasley, A B., Wilder, A.** Teaching for Visual Literacy: 50 Great Young Adult Films. 1994.
(<http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/spring94/Teasley.html>).

SOOVITUSLIK KIRJANDUS

- Bergan, R.** 2008. Silmaringi teatmik: Film. Varrak.
- Naughton, J., Smith, A.** Kino. – Eesti Ekspress, 2008.
- Stam, R.** 2011. Filmitooria. Eesti Kunstiakadeemia.
- Teaching Visual Literacy. Edited by Frey, N. and Fisher, D. Corwin Press, 2008.
- The Cambridge Companion Literature on Screen. Edited by Cartmell, D. and Whelehan, I. Cambridge University Press, 2007.

Valik filme

- „Animal Farm“ (1954), režissöörid J. Batchelor, J. Halas
- „Beloved“ (1998), režissöör J. Demme
- „Beowulf and Grendel“ (2005) režissöör S. Gunnarsson
- „Beowulf“ (2007), režissöör R. Zemeckis
- „Brave New World“ (1998), režissöörid L. Libman, L. Williams
- „Crime and Punishment“ (1998) režissöör J. Sargent
- „Crime and Punishment“ (2002) režissöör J. Jarrold
- „Die Blechtrommel“ (1979), režissöör V. Schlöndorff
- „Dorian Gray“ (2010), režissöör O. Parker
- „Hamlet“ (1990), režissöör F. Zeffirelli
- „Hamlet“ (1996), režissöör K. Branagh
- „Jane Eyre“ (1983), režissöör J. Amyes
- „King Arthur“ (2004), režissöör A. Fuqua
- „Lolita“ (1997), režissöör A. Lyne
- „Meeletu“ (2006), režissöör E. Nüganen
- „Meister ja Margarita“ (2006), režissöör V. Bortko
- „Mrs Dalloway“ (1997), režissöör M. Gorris
- „My Fair Lady“ (1964), režissöör G. Cukor
- „Nineteen Eighty-Four“ (1984), režissöör M. Radford
- „Onegin“ (1999), režissöör M. Fiennes
- „Pride and Prejudice“ (1995), režissöör S. Langton
- „Ristumine peateega“ (1999), režissöör A. Okk
- „Romeo and Julia“ (1996), režissöör B. Luhrmann
- „Shakespeare in Love“ (2003), režissöör J. Madden
- „The French Lieutenant's Woman“ (1981), režissöör K. Reisz
- „The Hours“ (2003), S. Daldry
- „The Time Machine“ (2002), režissöör S. Wells

„The Trial“ (1993), režissöör D. H. Jones
„To the Lighthouse“ (1983), režissöör C. Gregg
„Tristan and Isolde“ (2006), režissöör K. Reynolds
„Troy“ (2004), režissöör W. Petersen
„War of the Worlds“ (2009), režissöör S. Spielberg
„Wuthering Heights“ (1991), režissöör P. Kosminsky